

Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
ЕТНІЧНИЙ КОЛОРИТ ПРОЗИ МАРІЇ МАТІОС

ПЕТРИЧ ДАНИЕЛ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

Студент(ка) IV-го курсу

Освітня програма: «Середня освіта (Українська мова і література)»

Спеціальність: 014 «Середня освіта (Українська мова і література)»

Рівень вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена на засіданні кафедри

Протокол №96 / 02.10.2023

Науковий керівник:

Чонка Тетяна Степанівна,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології

(науковий ступінь, вчене звання, посада)

Завідувач кафедри:

Берегасі Аніко Ференцівна,

зав. кафедри, доктор габілітований, професор

(науковий ступінь, вчене звання, посада)

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 2024 року

Протокол № _____ / 2024

**Міністерство освіти і науки України
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II**

Кафедра філології

**Кваліфікаційна робота
ЕТНІЧНИЙ КОЛОРИТ ПРОЗИ МАРІЇ МАТІОС**

Рівень вищої освіти: бакалавр

Виконавець: студентка IV-го курсу

ПЕТРИЧ ДАНИЕЛ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

Освітня програма: «Середня освіта (Українська мова і література)»

Спеціальність: 014 «Середня освіта (Українська мова і література)»

Науковий керівник: Чонка Тетяна Степанівна,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології

(науковий ступінь, вчене звання, посада)

Рецензент: Баняс Наталія Юліанівна,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології

(науковий ступінь, вчене звання, посада)

Берегове
2024

**Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériuma
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola**

Filológia Tanszék

Mária Mathios prózájának etnikai íze

Szakedolgozat

Készítette: Petrics Dániel

IV. évfolyamos 014 „Középfokú oktatás (Ukrán nyelv és irodalom)”

szakos hallgató

Témavezető: Csonka Tetyána, docens

(tudományos fokozat, cím, tisztség)

Recenzens: Bányász Natália, docens

(tudományos fokozat, cím, tisztség)

Beregszász – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1.	
ТВОРЧА ПОСТАТЬ МАРІЇ МАТІОС У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	8
РОЗДІЛ 2.	
ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТВОРЧОСТІ МАРІЇ МАТІОС.....	12
РОЗДІЛ 3.	
СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОСТІ МАРІЇ МАТІОС.....	20
ВИСНОВКИ.....	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	38

ВСТУП

У 1991 р. Україна вийшла зі складу радянської імперії й проголосила свою незалежність. Це докорінно змінило характер розвитку літературного процесу, розпочалося відкидання догматичних схем розвитку літератури в заідеологізованих рамках «соціалістичного реалізму» й інтенсивний пошук нових естетичних способів моделювання й відображення дійсності.

Українська література межі ХХ і ХХІ століть дуже цікава й неоднозначна: оригінальна і традиційна, лірична й епатажна, акцентована на змісті й формалістська. Ця література твориться саме тепер, і ми, певним чином, є свідками її народження.

Постать Марії Матіос вирізняється колоритністю та неординарністю. Письменниця має свій неповторний стиль, який упізнається з кількох речень: буковинський діалект надає її творам особливої чарівності, звернення до історії рідного краю, змалювання його традицій, звичаїв – є ознаками її творів.

Актуальність дослідження творчості митців сучасної української літератури не викликає сумнівів, чим і обумовлюється актуальність нашої бакалаврської роботи.

В останні десятиліття можемо спостерігати активізацію сучасного літературного процесу: в літературу входять нові імена, митці експериментують зі стилем, жанром, мовою, тематикою.

Марія Матіос має некоронований титул "найпліднішої письменниці України". Є автором першої у сучасній українській літературі книжки кулінарних рецептів "Фуршет від Марії Матіос" та контраверсійного «Бульварного роману». Твори письменниці перекладені багатьма мовами. Друкувалася у Канаді, США, Китаї, Хорватії, Росії, Сербії.

Наукова новизна дослідження пов'язана з актуальністю теми та полягає у малодосліджувальності поставлених у даній роботі питань, новому баченні творчості Марії Матіос та здійсненні спроби цілісного детального аналізу творів. Тож звернення до нашої теми цілком виправдане й актуальне. Розгорнуте аналітико-синтезуюче дослідження прозового набутку письменниці допоможе скласти уявлення про її авторський індивідуальний стиль, що увібрав у себе як людські риси самої письменниці, так і головні риси її доби.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять розвідки А.Бондар-Терещенка, Я. Голобородька, Т.Гундорової, Н. Зборовської, М.Ільницького, М. Рябчука та ін..

Метою нашого дослідження є інтерпретація гуцульських традицій у творчості

Марії Матіос, осягнення рівня художньої досконалості її образних моделей, визначення її місця в сучасному літературному контексті.

Нашими **завданнями** є: окреслення життєвого шляху письменниці, розкриття жанрово-тематичного розмаїття творчості Марії Матіос, здійснення аналізу оригінальних творів письменниці в аспекті жанрової своєрідності та тематичного розмаїття і мовної специфіки, інтерпретація гуцульських традицій у художніх світах її творів.

Об'єктом дослідження постає проблемно-тематична та жанрово-композиційна своєрідність прози М. Матіос у її зв'язках з ідейно-художніми процесами української літератури кінця ХХ - початку ХХІ століття мовна специфіка її творчості та інтерпретація гуцульських традицій у її творах.

Предметом стали найбільш відомі твори письменниці, видані окремими книгами, а також опубліковані в альманахах і журналах упродовж 90-х років минулого і початку нинішнього століття, а саме дослідження романів у новелах Марії Матіос «...Майже ніколи не навпаки», «Солодка Даруся» та повісті «Армагедон уже відбувся».

У своєму дослідженні ми застосовували **методи** аналізу і систематизації, біографічний і компаративний: ми здійснили спробу систематизувати відомості про письменницю у сучасній критиці, проаналізували її біографію у контексті її творів, здійснили огляд найбільш відомих творів Марії Матіос у ракурсі досліджуваної тематики.

Теоретичне значення роботи полягає у тому, що в ньому розглянуто і проаналізовано твори сучасної української письменниці Марії Матіос: здійснено огляд тематики, жанрової специфіки, критичної думки щодо її творчості.

Практична цінність даної роботи полягає у тому, що матеріали й результати дослідження можуть знайти застосування при викладанні у школі, а за умови належного доопрацювання також і у вищій школі.

Обсяг і структура роботи. Структура роботи визначається поставленими в ній метою і завданням. Вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У першому розділі «ТВОРЧА ПОСТАТЬ МАРІЇ МАТІОС У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ» ми систематизували й проаналізували дослідження за творчістю та її біографію. У другому розділі «ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТВОРЧОСТІ МАРІЇ МАТІОС» розглянули жанрове розмаїття та тематику її творчості. У третьому розділі «СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

ТВОРЧОСТІ МАРІЇ МАТІОС» охарактеризували риси ідіостилю письменниці та дослідили особливості художньої мови творів письменниці. Усі дослідження ми проводили крізь призму досліджуваної нами проблеми – інтерпретація етнічного колориту у творах письменниці.

РОЗДІЛ 1.

ТВОРЧА ПОСТАТЬ МАРІЇ МАТІОС У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

Марія Матіос – представниця письменницької когорти, які пишуть і друкуються не заради комерційного інтересу, не заради престижу і підтримання власного іміджу, а заради читача і заради самої художньої літератури. Її називають однією з найцікавіших і найзагадковіших письменниць у сучасній українській літературі, адже вона працює у призабутій уже на сьогодні манері психологічного письма».

Марія Матіос автор збірок віршів: "З трави і листя" (1982), "Вогонь живиці" (1986), "Сад нетерпіння" (1994), "Десять дек морозної води" (1995), "Жіночий аркан" (2001), "Жіночий аркан у саду нетерпіння" (2007).

Найбільшу популярність здобули її прозові твори: "Нація" (2001), "Життя коротке" (2001), "Бульварний роман" (2003), "Фуршет" від Марії Матіос" (2003), "Солодка Даруся" (2004), "Щоденник страченої" (2005, 2007), "Містер і місіс Ю в країні укрів" (2006), "Нація. Одкровення." (2006), "Майже ніколи не навпаки" (2007), "Москалиця. Мама Маріца – дружина Христофора Колумба" (2008), "Кулінарні фіглі" (2009), "Чотири пори життя" (2009), "Вирвані сторінки з автобіографії" (2010), "Армагедон уже відбувся" (2011).

Про свою творчість Марія Матіос зауважує:

«У процесі роботи я нишпорка. Це маскарад або переберія, як кажуть на Буковині. Упродовж книги я стаю вбивцею, палієм, різуном, адвокатом, суддею, негідником, чесною людиною... Перебираю обличчя своїх героїв, риси їхнього характеру. Учнівство під час написання зникає, перетворюється на гонитву за рисами того, кого я народжую. Інакше вони не будуть переконливими для читача. Це схоже на театральну гру. Актор найбільш переконливий, коли він проживає роль, а не імітує. Так і письменник. Читачі іноді кажуть: ви мене довели до плачу. Я відповідаю, що спершу себе довела до плачу й переплакала ті сльози, а потім поділилася з вами. Роблю це не навмисно, а так, як відчуваю.»[34]

Письменниця не боїться признаватися читачам, як вона складає свої твори та книги : *«Перед кожною новою книгою я почуваюся початківцем. Мене тоді не цікавить, чи я перша, чи остання в літературі. Сідаю за комп'ютер із трепетом, ніколи не знаючи, як книжка розгортатиметься й чим завершиться. І завжди думаю, що повинна робити це совісно, щоб розширювати коло читачів. Мені лестить як авторці, що мене*

читають від школярів і... не знаю, до скількох років. Але я ніколи не почувуюся досконалою і майже з жахом чекаю на відгуки – не літературних критиків, а читачів.» [34]. «У мене багато книжок, вони всі різні, але їх об'єднує те, що я люблю історію в людині й людину в історії. Мене цікавить, як людина поводить себе у пастці, як обирає свою дорогу, цікавить мотивація вчинків, поведінки», – говорить письменниця [34].

Перед кожною новою книгою Марія Матіос почувається початківцем: «Мене тоді не цікавить, чи я перша, чи остання в літературі. Сідаю за комп'ютер із трепетом, ніколи не знаючи, як книжка розгортатиметься й чим завершиться. І завжди думаю, що повинна робити це совісно, щоб розширювати коло читачів. Мені лестить як авторці, що мене читають від школярів і... не знаю, до скількох років. Але я ніколи не почувуюся досконалою і майже з жахом чекаю на відгуки - не літературних критиків, а читачів. Це схоже на театральну гру. Актор найбільш переконливий, коли він проживає роль, а не імітує. Так і письменник. Читачі іноді кажуть: ви мене довели до плачу. Я відповідаю, що спершу себе довела до плачу й переплакала ті сльози, а потім поділилася з вами. Роблю це не навмисно, а так, як відчуваю» [38].

Пані Марія добре знає не лише двохсотлітню історію свого роду Матіосів, а й всієї «солодкої Буковини», «рідного села Розтоки, що колись повивалося цілою купою хуторів. Надто болить її душа за попередників, що їх називає поіменно, цитуючи болісні днини, що стосуються колективізації, розкуркулення і заслання до Сибіру (наприклад, розділ під назвою *«Даю вам поле... коня... і добру совість»*, бо більше не мав чим поділитися з новою «системою» добрий господар). І таких історій десятки! Вибір-бо мали абиякий: «до Сибіру» або «до колгоспу» [34].

«Бідні ми люди... Як ми щиро просилися бути в перших лавах обдурених, – пише Марія Матіос. – Отут, за архівним столом у мене запікається кров у жилах», – завважає, що тривалий час працювала в архівах, хоч і нелегко малася... [34].

Щиро М.Матіос зізнається про себе: «У творчості я послуговуюся власною аксіомою, що література – це... осмислення буття в різних її проявах... Я беруся за перо лише тоді, коли мені є що сказати (і я дуже довго і добре думаю, чи мені вже є що казати читачеві, чи ще ні, чи вже ні). Я не хочу, щоб мене читали в метро, щоб від моїх творів "ловили кайф" тривалістю поїздки від Хрещатика до Оболоні. Від віршів – хай ловлять "кайф", але коли йдеться про прозу, я хочу, щоб мій читач думав. Бо я знаю, що мій читач, навіть якщо колись він і не був моїм, зрозуміє моє письмо і зрозуміє, що я до нього ставлюся з повагою... Я, як письменник, не хочу бути ані зомбувальником, ані

диктатором моралі, я, в принципі, не виношу вироків минулому, сучасному, чи майбутньому. Я даю своє розуміння людини, ситуації, характеру, обставин. І все. Я не повчаю... ..Кожна людина, незалежно від суспільного становища, інтелекту і т. ін. є «двоповерховою», бо вона живе в двох паралельних світах – у реальному і в підсвідомому, і література мусить показати точку перетину цих двох світів... ..Зараз читач потребує розумної, благородної літератури, оскільки з розумом і благородством у повсякденному житті стикається дедалі менше. А читання – усе-таки річ інтимна... Я знаю, що я хочу сказати кожною своєю книжкою. І знаю ціну кожній. Стовідсотково мої книжки – це книжки, писані лівою рукою (я шульга від природи), тобто ті, що близькі до класичного письма: "Солодка Даруся", "Нація", "Життя коротке" і "Щоденник страченої". У моїй лівій руці зосереджено все моє серце, письменницький досвід і жадоба знань. Найвищий духовний авторитет митця, на мою думку, – це однозначне позиціонування його як митця національної традиції. Життя – то трояка ружа... То чорне тобі покажеться, то жовте, а там, дивися, загориться червоним. Ніколи не знаєш, яку барву завтра уздриш. Чекаєш одної, а воно тобі показує другу...» [Див.: 34].

Подамо кілька характеристик Марії Матіос та її творчості.

Павло Загребельний захопливо говорить, що «письменниця Марія Матіос романом "Солодка Даруся" сміливо і рішуче відкинула правила політичної обережності й суспільних табу – і на свій страх і ризик здійснила жорстоку мандрівку в наше криваве й не менш жорстоке історичне пекло, в безодню, куди лячно зазирати"¹.

- "Марія Матіос пише, як грається: вільно і нестримно" (А. Дімаров)².

- "...тяжкіє до традиційного письма, якому притаманні психологічна напруга, сюжетність, драматизм та глибоке проникнення у мовну стихію" (В. Габор)³.

- "Марія Матіос від природи є психологом емоцій і прагне зазирнути в безодню людських станів... Вона проникливо, щемно, глибинно передає психологічні перипетії своїх персонажів... Вона цілком традиційно практикує психологічне розроблення фабули, композиції, характеру з тим, щоб довести інтонаційні, настроєві реєстри до максимуму, до найдраматичніших нот напруги. І саме на психологічних говерлах,

¹https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%BA%D0%B0_%D0%94%D0%B0%D1%80%D1%83%D1%81%D1%8F

² https://libgonchar.org/index.php?option=com_content&view=article&id=189%3Aq--q&catid=152&lang=uk

³ https://libgonchar.org/index.php?option=com_content&view=article&id=189%3Aq--q&catid=152&lang=uk

ельбрусах, еверестах тримаються художньо найсильніші, найсокровенніші її тексти..." (Я. Голобородько)⁴.

- "... Ця річ уже сьогодні належить до видатних непроминальних творів» (про "Солодку Дарусю") (Дмитро Павличко)⁵.

- "...Марія Матіос у прозу прийти була повинна, бо інакше наші молодші і ще молодші люди ніколи не знали про велетенське горе, яке пережив наш народ у літа повоєнні... Не знали, бо так, як вона – правдиво і боляче – до неї про все те не розповідав ніхто. Марії Матіос віриш одразу... Таке враження: оте криваве видовище, що захопило весь народ, витовкло її душу, не лишивши там живого місця. Марія Матіос малює не чорну безконечну панораму, а сліди, долю всього людського, що неодмінно є в людині..." (Шевченко Михайло)⁶.

- "Спроба батога для нації – ось чим є книги Марії Матіос. Її книги ... – це удар і виклик" («Голос України»)⁷.

⁴ <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/132122/15-Holoborodko.pdf?sequence=1>

⁵ https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%BA%D0%B0_%D0%94%D0%B0%D1%80%D1%83%D1%81%D1%8F

⁶ https://libgonchar.org/index.php?option=com_content&view=article&id=189%3Aq--q&catid=152&lang=uk

⁷ https://libgonchar.org/index.php?option=com_content&view=article&id=189%3Aq--q&catid=152&lang=uk

РОЗДІЛ 2.

ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТВОРЧОСТІ МАРІЇ МАТІОС

М. Матіос, як уже було сказано, надзвичайно плодovита письменниця, що яскраво простежується й у багатстві жанрових форм, до яких вона звертається. Спробуємо охарактеризувати основні з них.

Марія Матіос – представниця письменницької когорти у мистецтві. Її називають однією з найцікавіших і найзагадковіших письменниць у сучасній українській літературі, адже вона працює у призабутій уже на сьогодні манері психологічного письма.

Творчість М. Матіос має досить широку гаму інтонаційно-проблемної спорідненості зі спадщиною Н. Кобринської, Є. Ярошинської, О.Кобилянської, що зробило можливим постановку в роботі проблеми вияву спадкоємності між сучасною фемінною прозою і прозою минулих століть. Зрозуміло, йдеться не про лінійне наслідування, а про особливу енергетику жіночого світовідчуття, безперервну «циркуляцію» екзистенційних мотивів, про самовираження у режимі притягань-відштовхувань. Знакове місце у прозі М. Матіос займає тема репресованої жіночої свідомості, яка постає в соціальному, національному, екзистенційному, гендерному, психологічному та психоаналітичному аспектах.

Марія Матіос у своїй творчості прагне об'єднати події сьогодення і недалекого вчорашнього, авторці вдається не тільки за допомогою оберненого сюжету, а й через використання певних повторів, рефренів, мотивів. Вона часто вдається до окреслення мотивів божевілля як інакшості, музики (тиші), ружі (троянди), ріки як уособлення життя, гріха і його спокути тощо.

Шлях, який обрала Марія Матіос, не потребував різкого розриву з традиціями, хоч перед письменницею стояло завдання створити власну виражальну систему. Поетику її твору слід визначити як поетику художньої думки. Чіткість світоглядної позиції авторки стала запорукою взаємодії, узгодженості, сконцентрованості всіх компонентів її творів. Ідейна напруга визначила й загострила найголовнішу особливість художнього мислення письменниці – здатність бачити змістовність, трагізм періоду, обраного тлом розповіді. Звідси визначаються і домінуючі сили вихідної концепції – установка на глибоку аргументованість, смислову ясність. Успіх митця в тому, що вона подбала про життєву правдивість кожної деталі.

Стиль М. Матіос відзначається багатством лексики, яка вміщує найрізноманітніші пласти - від фольклорного до книжного, від публіцистичного до просторічного, від рафіновано літературного до діалектного. Національна ідентичність героїв прози виразно підкреслена локальними діалектизмами.

Марія Матіос будує свої твори за принципом дзеркальної композиції, який має давню традицію в світовій літературі. Письменниця апробує, як класичний спосіб організації текстового матеріалу з лінійним сюжетом і можливими ретроспекціями («Апокаліпсис»), так і постмодерний виклад, для якого характерні багатоярусність, колажність, асинхронність композиції («...Майже ніколи не навпаки»). Важливе місце у прозовому дискурсі авторки посідає близька до потоку свідомості психологічна оповідь, яка за формою являє собою суцільний внутрішній монолог. М. Матіос виступає творцем гібридних жанрів, суть яких передає описово: «гомеричний роман-симфонія», «повість-мелодрама», «роман-сага в новелах» тощо. У різноманітних своїх виявах функціонує в аналізованій прозі заголовковий комплекс, виступаючи передусім генератором енергії художнього тексту, прийомом, стилем, що уможливорює осмислення буттєвих проблем на знаково-символічному рівні.

Поаналізуємо найвідоміші твори письменниці.

Назва: "Солодка Даруся, або драма на три життя" .

Жанр: Роман у новелах.

Тема висвітлена у самій назві твору – розповідь про трагічне життя Дарусі та її родини на широкому фоні історичної драми їхнього краю – збігається з назвами новел: "Даруся" (драма щоденна). Друга – "Іван Цвичок" (драма попередня). Третя "Михайлове чудо" (драма найголовніша).

Ідея: розкрити трагедію життя буковинського села під час більшовицької навали – звірські знущання кневедистів з жінок і навіть дітей; засудження людської жорстокості у всіх її проявах.

Композиція: роман складається з трьох новел, розташованих не у хронологічній послідовності, а з урахуванням ідейно-тематичного навантаження, про що свідчать самі їхні назви.

Проблематика:

- вплив історії на окреме людське життя і на життя нації загалом;
- людська жорстокість і байдужість;
- злочин і покарання;
- доля юродивих;

- жіноча доля;
- сільські традиції, вірування, забобони, які часто є дуже жорстокими по відношенню до незахищеної Дарусі;
- родинні взаємини;
- негативні явища життя селян – пияцтво, лінь, байдужість до власної долі тощо.

Історична основа:

В романі зображено історію України протягом століття – від початку ХХ століття до кінця: зміна влади у селі – панування Австро-Угорщини, Чехословаччини і, зрештою, окупація села радянською владою. Кульмінаційні моменти – зображення приходу радянської влади на Західну Україну, зокрема, у глухе гірське селище Черемошне, що на Буковині.

Сюжет:

У селі Черемошне Ілашук Дарину (солодку Дарусю) вважають німою і божевільною, але, щоб не називати її божевільною, її називають «солодкою». Авторка використовує оксиморон, адже тут, у тексті, із прямим значенням цього слова пов'язана лише трагедія долі цієї дівчини, про яку читач дізнається лише з третьої новели. Батько Дарусі Михайло, який обожнював свою дружину Мотронку та свою єдину донечку, допоміг солдатам повстанської армії, котрі боролися з советами, - давав їм харчі, коли вони приходили до їхньої хати ночами. Одного разу нкведисти прийшли до родини Ілашуків з обшуком і допитами. Ще зовсім маленька тоді дитина, Даруся, за солодкого льодяного півника розповіла енкаведистам правду про допомогу батька Михайла лісовим партизанам. Після трагедії, якою закінчилася ця історія, якщо Даруся бачила солодощі, у неї починала страшенно боліти голова, а рятувала її лише крижана вода. Були і жорстокі люди в селі, які навмисне показували їй цукерки, щоб познуцатися й «розважитися» з трагедії невинної душі. Тому Даруся й оніміла від свого горя. Вона говорила лише зі своїм батьком на цвинтарі.

По-справжньому розумів Дарусю лише Іван Цвичок, якого теж вважали божевільним. Він любив і жалів її, грав їй на дрімбі, які сам виготовляв і теж продавав, бачив, коли Дарусі ставало зле і одразу ніс її до річки, щоб зняти головний біль, бо без цього дівчина могла тижнями мучитися самотня в хаті. Збирав металобрухт, щоб заробити на лікування Дарусі, проте злі люди зашкодили цьому. Письменниця на прикладі цих двох героїв показує, що ті, кого люди вважають божевільними, є набагато кращими, людянішими, добрішими, працьовитішими, ніж інші, що вони готові і вміють допомагати іншим, вміють співчувати і дбати одне про другого. Даруся завжди

дивувалася, чому її називають божевільною, а її сусіда, який напивався до чортки і робив злі вчинки, вважають нормальним.

Ще більше розкривається трагедія родини Ілашуків у драмі третій: показано спочатку велике щастя цієї родини, адже вони кохали одне одного безмежно, що було рідкістю в їхньому селі, адже, як правило, одружували дітей батьки за певними розрахунками, не враховуючи їхніх почуттів. Були вони працьовитими, чесними, шанованими людьми. Жорстокі сцени знущання радянських пограничників з Мотронки, яка пішла шукати їхню корівку, є неймовірно страшними. Мотронка мала повні груди молока, адже годувала Дарусю, і те, як познущалися ці нелюди із найсвятішого, що лише може бути у світі – материнства, є свідченням антилюдської сутності тієї влади.

Після того випадку Мотронка повісилася на своїй же косі, а десятилітня дівчинка залишилася сиротою.

Сімейна сага "**Майже ніколи не навпаки**" - розповідь про життєві історії кількох гуцульських родин (Чев'юків, Кейванів, Варварчуків) від часів Австро-Угорської імперії, Першої світової війни до середини ХХ століття. Ця книга завершує історично-психологічну трилогію, яку розпочала "Солодка Даруся" та продовжила "Нація".

Текст «Майже ніколи не є навпаки» складається з трьох частин: "Чотири – як рідні – брати", "Будьте здорові, тату", "Гойданка життя". Три частини – три новели – три драматичні сцени. У першій новелі розповідається про трагедію родини Чев'юків, яка втратила найменшого Дмитрика – "пішов у глину через молоду свою кров, не маючи й двадцяти років", потім застрелено на полюванні господаря Кирила, а брати – Павло, Оксентій, Андрій – розсварилися поміж собою за землю. Таким чином назва новели дезорієнтує читача. Друга новела увиразнює головні події першої: у ній ідеться про історію одруження Петруні (через неї загинув Дмитрик) з "невдатним до жінки" Іваном Варварчуком, її плекання ганчір'яної дитинки, любов до найменшого Чев'юкового сина. Третя новела семантично прояснює дві попередні: у ній розповідається про любов Мариньки й Кирила, зраду останнього, переживання Олекси Німого, потай закоханого у Мариньку, подружні стосунки Кейванів. Своїм романом Марія Матіос доводить, що кожна родина і кожна особистість – це ансамбль відносин.

Назва: "**Майже ніколи не навпаки**"

Жанр: сімейна сага, роман у новелах.

Тема: трагічна історія життя трьох родин - Чев'юків, Кейванів, Варварчуків – на широкому тлі історії України протягом усього ХХ століття.

Ідея: засудження нелюдських традицій і вірувань гірського гуцульського села, де панують старі патріархальні звичаї – одруження лише за розрахунком, про почуття, особливо жіночі, ніхто навіть не думав, адже вважалося, що чоловік завжди правий, а жінка потрібна лише як служниця для чоловіка і для продовження роду; засудження політичних режимів, які не зважали на людські долі, адже прості українські селяни для них були лише так званим «кулеметним м'ясом», яке можна було використовувати під час усіх воїн, відстоюючи чийсь інтереси, а про долю простих українців ніхто й ніколи не думав.

Композиція: роман складається, як і попередній, з трьох новел "Чотири – як рідні – брати", "Будьте здорові, тату", "Гойданка життя", які також аналогічно розташовані не в хронологічному порядку, а з урахуванням ідейно-тематичного навантаження.

Проблематика:

- стосунки батьків і дітей;
- стосунки між чоловіком і дружиною;
- нелюдськість стародавніх звичаїв і традицій, які навіть у сучасному світі важко викоренити;
- любов і переступ, зрада;
- злочини і покарання;
- трагічної жіночої долі;
- антигуманність влади;
- воєнні злочини;
- нівелювання людського життя;
- пошуки сенсу житті;
- відповідальність перед історією тощо.

Сюжет:

Оксентій, Андрій, Павло і Дмитрик – четверо синів Кирила. Всі вони мають різні характери: «Андрійчик – Василене коко. Писанка великодня. Він – дитя дурної крові Василеної» [25, с. 43], яку, як з'ясується в останній новелі, Кирило ніколи й не кохав, а одружився на її ґрунтах, зрадивши своє справжнє кохання – Мариньку. Маринька так і не змогла пережити цієї зради і збожеволіла, проте мала дар яснобачення: «Брешуть люди, що її прабабця Федора знала мольфарство – ото й передалося воно через кілька колін. Маринька з того сміється. Яке мольфарство? Ворожба – це коли чарівне зілля збираєш точно в одному місці й в один час; коли змішуєш-колотиш та на вогні його припікаєш; коли з мерця знаки крадеш, пиття з них робиш, а потім голову дуриш. Оце є

мольфарство. А вона не знає примівництва. У Мариньки знаття, а не ворожба. І тільки в час гойдання на хитанці, і тільки, коли з нею прабабусина хустка» [25, с. 130- 131].

Люди в селі, хоч і шкодували її, проте більше боялися, бо Маринька коли щось скаже, то все збувається. Сама жінка намагалася уберегти своїх односельців від біди, тому й попереджала їх про свої видіння, щоб запобігти нещастям. Але не змогла побачити трагедії, яка насувалася на родину чоловіка, якого все ще продовжувала кохати, - свого Кирила, якого через ревності до Мариньки під час полювання застрелив Німий, Олекса Говдя, хоча сам любив і шанував Кирила, та затьмарився йому розум, коли побачив образ Мариньки над головою Кирила, а тому й вистрілив у нього. Не менш трагічно склалася доля й у синів Кирила: «Андрій допоміг Оксентію хитрощами й брехнею забрати собі спадок, який батько відписав Павлові, підробивши підпис уже мертвого Кирила (хрестик із загнутими кінцями, як звикли розписувати у Тисовій Рівні великодні яйця – на нашу думку, символічно письменниця обирає саме цю форму, адже брати своїм вчинком зневажили усі християнські та власне гуцульські святині) за допомогою доктора Гольштейна, директора нотаріальної контори, якому дали хабаря» [Див. 37].

Страшною є картина змалювання убивства рідним братом та хрещеним Дмитрика, який був найдобрішим серед них. До смерті його прирік рідний брат «Андрійчик – Василене коко. Писанка Великодня. Він – дитя дурної крові Василиної... Андрія Василина любила за всіх. Ні одного сина не плекала грудьми до трьох років, як плекала Андрія. Як робота яка важка, то швидше Дмитрикові перепаде, а Андрієві як не картоплю скаже чистити, то пошле бурячиння свиням рвати. Щоб не переробилася дитина. Ото й допестила» [25, с. 43-44] через ревності, адже Петруня відмовила йому, проте прийняла кохання Дмитрика. Петруня - молоденька дружина їхнього вже немолодого сусіда й каліки-чоловіка, який завдяки своєму багатству одружився з дівчинкою, будучи трохи молодшим за її батька, та ще й опозоривши дівчину під час весілля, щоб приховати своє чоловічче безсилля, знаючи наперед, що ніколи не зможе дати Петруні відчутти себе щасливою жінкою й матір'ю, вважаючи, що раз його мамка такого породила каліку, то й він має право на таке життя, як собі захоче. Щонайгірше, що рідний батько Петруні, який ростив доньку сам, бо дружина померла, і який її любив більше за всіх, через багатства зятя не зважив на його старість, повірив йому, а не своїй кровинці, вважав, що вона його знеславила, відмовився від неї, побив доньку у всіх на очах, сам став нещасливим і прирік на нещастя свою єдину доньку.

Петруня нікому не жалілася, не виправдовувалася, багато працювала, зробила собі з одяку ляльку й любила її, колисала, прикладала до грудей, знаючи, що ніколи не матиме дитини.

Коли чоловіка забрали у військо, Петруня чесно чекала його, відмовила у залицянні Андрія, а Дмитрика щиро покохала, стільки й щастя мала, що ті рідкі хвилини, які провели разом. Та зла душа Андрія жадала помсти. Мало того, що він спричинився до каліцтва і смерті Дмитрика, він ще й землю, яка була відписана на брата, забрав собі. Зрештою він овдовів, залишившись з дітьми самотній, нікому не потрібний.

Чоловік Петруні, осоромивши свою юну дружину й вбиваючи свого похресника, таким чином «виправдував» своє каліцтво й свою недобру долю. Він так і не став ніколи щасливим, адже Бог не пробачає грішникам, а постійно нагадує їм про їхні гріхи, а за це він став ще лютішим до своєї дружини і бив її, поки вона не померла.

Марія Матіос реалістично прописує ці сцени, показуючи жорстокість і нелюдськість стародавніх законів гуцульського села, де жінка не мала права піти від чоловіка, поскаржитися на нього, навіть не мала права думати про щастя, про себе, як про жінку, яка мала б бути і коханою, і для якої народження дитини мало б бути природнім щастям, а не злочином.

Грицько Кейван, який теж брав участь у побитті Дмитрика, був злий на свою дружину через те що, коли він був на війні, його дружину згвалтували і вона народила від того черкеса двойню, а його рідні діти не дали йому вбити тих дітей і не дозволили вбити їхню мамку, от він і зривав злість на Дмитрикові. За змалювання сцени згвалтування, коли жінка вперше відчула себе жаданою, коли до неї, на диво, поставилися лагідно і з ніжністю, адже її рідний чоловік завжди робив це жорстко й без ніжності, саму авторку звинувачили деякі критики, на що Марія Матіос відповіла, що не може відійти від правди, адже майже всі її герої мають прототипів, історії яких вона збирає протягом життя. Грицько після розправи над своїм хресником теж не отримав полегшення і продовжував знущатися зі своєї дружини, не можучи забути і пробачити її «зради»: він морив її роботою, а після того ще й бив. Жінка усе сприймала як належне, ніколи їй не спадало на думку, що то несправедливо, картала лише себе, до самої смерті.

Трагедія родини Варварчуків здивувала все село, адже вважалося, якщо вони заможні, у них є багато ґрунтів, є чотири сини, то що ще потрібно людині для щастя. Проте після того, що трапилося, у селі почали говорити: «У Тисовій Рівні вже кажуть, «щоб лиш не так, як у Чев'юків»... Три рідні брати розсварилися так, що обходять

здалеку один одного третьою дорогою й уже ондечки скільки не говорять одне з одним.
Навіть коло церкви на Великдень» [25, с. 68-69].

РОЗДІЛ 3. СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОСТІ МАРІЇ МАТІОС

Постать Марії Матіос по-різному характеризують науковці, літературознавці, політики, адже це жінка з яскравим стилем не лише у творах, а й у житті, та найкраще про себе говорить сама авторка⁸:

- "У творчості я послуговуюся власною аксіомою, що література – це... осмислення буття в різних її проявах..."⁹.
- "Я беруся за перо лише тоді, коли мені є що сказати (і я дуже довго і добре думаю, чи мені вже є що казати читачеві, чи ще ні, чи вже ні). Я не хочу, щоб мене читали в метро, щоб від моїх творів "ловили кайф" тривалістю поїздки від Хрещатика до Оболоні. Від віршів – хай ловлять "кайф", але коли йдеться про прозу, я хочу, щоб мій читач думав. Бо я знаю, що мій читач, навіть якщо колись він і не був моїм, зрозуміє моє письмо і зрозуміє, що я до нього ставлюся з повагою... Я, як письменник, не хочу бути ані зомбувальником, ані диктатором моралі, я, в принципі, не виношу вироків минулому, сучасному, чи майбутньому. Я даю своє розуміння людини, ситуації, характеру, обставин. І все. Я не повчаю."¹⁰
- "...кожна людина, незалежно від суспільного становища, інтелекту і т. ін. є «двоповерховою», бо вона живе в двох паралельних світах – у реальному і в підсвідомому, і література мусить показати точку перетину цих двох світів..."¹¹.
- "...зараз читач потребує розумної, благородної літератури, оскільки з розумом і благородством у повсякденному житті стикається дедалі менше. А читання – усе-таки річ інтимна..."¹².
- "Найвищий духовний авторитет митця, на мою думку, – це однозначне позиціонування його як митця національної традиції"¹³.

Фундаментальною для нас є стаття Тетяни Чонки «Трансцендентний вимір людської екзистенції у міфопоетичній інтерпретації життя гуцулів у романі в новелах Марії Матіос «Майже ніколи не навпаки», у якій дослідниця робить детальний аналіз роману [37, с. 529-538]:

⁸ Див: Феномен Марії Матіос: інтелект-реліз / авт. укладач М. М. Максименко. – Полтава, 2013 . – 16с.

⁹ https://libgonchar.org/index.php?option=com_content&view=article&id=189%3Aq--q&catid=152&lang=uk

¹⁰ <https://day.kyiv.ua/article/cuspilstvo/mariya-matios-ya-ne-khochu-shchob-mene-chytaly-v-metro>

¹¹ Там само.

¹² Там само.

¹³ Там само.

Вагомими для розуміння суті роману є епіграфи, узяті авторкою з електронних листів до неї. Зупинимося детальніше на двох із них, які, на нашу думку, найглибше розкривають філософію оповіді та характери персонажів: «Важить не час, коли відбуваються події, а людина в подіях часу», «...нема понад правду, яку ховає серце. І нема понад любов, що глибша глибокої ночі. Та немає глибшої ночі, ніж людська душа». У контексті роману читач неодноразово замислиться над філософськими категоріями «долі», «приреченості», «добра» і «зла», «любові» та «ненависті»: на перший погляд може видатися, що усі герої аналізованого роману несуть невідвратно карму, нав'язану їм столітнім укладом життя гуцулів, їх світоглядом і віруваннями» [Див.: 37].

Однією із головних сюжетних ліній роману є ворожнеча між рідними братами: три Чев'юкові сини – Павло, Андрій та Оксентій – однакові як три краплі води, проте зовсім різні за характером та серцем, про що яскраво свідчить гріх братовбивства. Андрій Чев'юк через заздрощі до молодшого брата, двадцятилітнього Дмитрика, (якого покохала Петруня, а йому, Андрієві, відмовила у коханні) спричинився до жорстокого убивства рідного брата: він розповів Іванові, який повернувся з війни, де воював за Франца-Йосифа, що його дружина йому зраджувала, і стояв на воротах, поки Іван з Грицьком Кейваном, хрещеним батьком Дмитрика, «місили зверху ногами бідного Дмитрика так, ніби «гуцулку» на ньому гуляли. Аж поки не почули, що кістки вже не хрускають, а хлопець навіть і не харчить» [25, с. 20].

«Три рідні брати розсварилися так, що обходять здалеку один одного третьою дорогою й уже ондечки скільки не говорять одне з одним. Навіть коло церкви на Великдень. ...Так і розходяться по хатах від церкви, не давши ні писанки, ні пасочки за татову та мамину душі. І як тим душам з того світу на таке дивитися?! То ж удруге можна вмерти від цього! Вже й священник брався братів мирити. ...У Тисовій Рівні вже кажуть, „щоб лиш не так, як у Чев'юків”» [25, с. 68 – 69].

Своєрідним мотивом, характерним для ідіостилю Марії Магіос, є змалювання мольфарства, ворожбицтва як повсякденної реалії гуцульського побуту: «...отож Василина... пішла по ворожках і знахарях» [25, с. 12], «Василина Чев'ючка висунулася з хати до ворожки, коли надворі було ще темно. Та й добре зробила. Бо полінуєшся встати, коли другий півень запіє, припізнишся ногам дати поля – і вже, дивись, якась біда (зведениця, вдовиця, байстриця чи чортиця) перейде тобі дорогу. Так, що можеш вертатися додому. Бо люди є всякі на перехід. В селі з досвітку плентаються такі газдиньки, які тільки й чекають, щоб наперекр перейти людині дорогу, коли в людини гризота. Та ще з порожніми відрами. Та в спідниці навиворіт» [25, с. 32 – 33].

Чи не єдиними позитивними героями роману є старший син Чев'юка Павло та його дружина Доця (любові яких заздрить навіть рідна мати Павла, що також є гріховно: «Свекруха не дуже святкувала першу невістку. І то не через що інше, як через мовчазну, але тверду, мов камінь, любов до Доці свого найстаршого й найдобрішого сина Павла» [25, с. 10]). Про добре серце Доці свідчать її вчинки та молитви «за мертвих і живих, і ненароджених;

і тих, кого ніхто не згадує;

і тих, що згинули від грому чи тучі;

кого взяли води чи блуд;

хто оступився, украв, збрехав, не пробачив...» [25, с. 31].

Саме Павло не припинив пошуків зниклого батька, «з'їлися на нитку за тата... А коли по всьому Павло збирав татові кістки в домовину, то, певно, би й камінь був заплакав» [25, с. 52 – 53]. «А Доці, видко, судьба приписала бути сестрою-жалібницею... Дві інші невістки й носа не покажуть до свекрухи... Та Доцю за щось недолюблюють. А за що? Слова кривого чи впоперек Доця ніколи не подумала, не те що не сказала ні на Єлену, ні на Настуню. Бути в невістках – це не малину на лік перетирати...» [25, с. 53]. Доглядала Доця «маму, ...котра геть чисто стратила розум після чоловікової смерті» [там само]. Доглядала й усі гробки після їх смерті. Доця знає: «Поки судять люди – правди немає. Бог розсудить усіх по совісті й правді» [25, с. 67].

Усвідомлення власної гріховності приходить не до всіх героїв, лише до тих, хто зрештою повертається до Бога (цю істину доводить Марія Матіос не лише в аналізованому творі, а й у романі в новелах «Солодка Даруся» (2004), в оповіданні «Апокаліпсис» (2006) та в повісті «Армагедон уже відбувся» (2011) тощо). Грицько Кейван біля могилок усіх Чев'яків та своїх матері й дружини зізнається Доці у скоєному: «І так було зле, і так недобре. Але най мені Бог заплатить за все моє зло на цьому світі. Бо люди вже не встигнуть заплатити» [25, с. 73].

Символічною є назва третьої новели «Гойданка життя», адже насправді трагедія людини полягає у неможливості єдино правильного екзистенційного вибору у межових ситуаціях життя – між добром і злом, любов'ю та зрадою, коли душа мечеться між розумом і серцем, між «треба» і «хочу». Людей, які дослухаються лише голосу свого серця, суспільство не сприймає, якнайменше називає божевільними. Героїня цієї новели – Маринька-богодуха, втративши своє серце разом з коханим Кирилом, почала чути чужі серця: передчуваючи наближення лиха, намагалася врятувати від нього своїх односельців: «Бо що їй іще робити на цьому світі, коли світ відібрав від неї всю роботу,

окрім одної, – знати й відбувати біду за інших?» [25, с. 139]. Як зазначає І. А. Насмінчук: «Образ Мариньки втілює модель жіночої самопожертви в ім'я нормального буття інших – коханого та його сім'ї. Марія Матіос розвиває в цьому випадку не просто мотив любові-пристрасті, а мотив «любові-дії» (Е. Фромм), у творенні образу наскрізною стає романтична домінанта: любляча жінка містично відчуває коханого через простір, заглиблюється в екзистенцію дорогої для неї людини і цим самим рятує себе від рокованості долі» [Див.: Насмінчук І. А. Гендерна проблематика роману «Майже ніколи не навпаки» Марії Матіос: до проблеми інтертекстуальних зв'язків // Електронний ресурс: <https://ukrlit.net/item/45.html> (Дата звернення 5.08.2021)].

Характерними для ідіостилю мисткині є імпресіоністичні філософські й ліричні відступи, які різняться від основної оповіді як на рівні лексики, так і на рівні синтаксису та пунктуації, що проявляється у фігурному розміщенні рядків у тексті та авторських розділових знаках, наприклад:

«У світі завжди одне й те ж: одні люди вбивають інших людей, а якісь інші люди в цей самий час – люблять іще інших. А ще інші – ненавидять тих, хто любить.

І не можуть собі дати ради ні перші, ні другі.

Ні з любов'ю.

Ні з ненавистю.

І майже ніколи не є навпаки» [25, с. 14].

«Та, зрештою, люди ніколи й нікому
не встигають ані подякувати за добро,
ані відплатити за свої образи.

Нікому. Навіть собі.

І майже ніколи
не є навпаки» [25, с. 123].

Як бачимо, назва роману є його рефреном. Проте ключовим, на нашу думку, є якраз оте «майже», яке обирає для себе кожна людина особисто. Погоджуємося із твердженням Юлії Джугастрянської про те, що «Катарсис, що є домінантною ознакою художніх текстів Марії Матіос, присутній наразі, мабуть, іще гостріше і всепроникніше, ніж у попередніх книгах авторки. Однак тут він слугує для того, щоб із більшою силою донести до читача просту істину – мірилом гріха і святості, правди і кривди, добра і зла, врешті-решт, є сама людина» [Див.: Джугастрянська Юлія. Три світи Марії Матіос. // Електронний ресурс: <http://litakcent.com/2008/04/04/julija-dzhuhastrjanska-try-svity-marijimatios/> (Дата звернення 5.08.2021)].

Думки й поведінка героїв розкривають зміст епіграфів: гріх тягне за собою гріх і, відповідно, – покаяння; чисті душі й щирі серця винагороджуються коханням – вищою життєвою цінністю, на яку заслуговують одиниці».

Етнічність, міфологізація, віднесеність до фольклору у творах М. Матіос є природною і невід'ємною частиною створеного нею світу. Особливу увагу приділяє авторка споконвічним українським традиціям, специфіці мислення і менталітету народу, сакральним образам. Адже сакральне, на думку Т. Вільчинської, *«обіймаючи прадавні міфологічні уявлення, а згодом віру в християнського Бога, виявляє споконвічну ментальну рису українського народу – його релігійність»* [12]. Сакралізація відіграє важливу роль у творчій манері авторки і яскраво виражена у «драмі на три життя» – романі «Солодка Даруся». Далі спробуємо окреслити питання сакральності гуцульського весільного танцю у творі Марії Матіос.

Гуцульське весілля завжди було яскравим, супроводжувалося багатством народних пісень, ритуалів, не обходиться без запальних та іскрометних танців. Це певне театральне дійство зі своїми законами, під час якого дотримання певних ритуалів, обрядових елементів вважалося обов'язковим. М. і З. Лановик відзначають, що весілля – це *«система драматично-ритуальних дій та пов'язаних з ними пісенно-поетичних текстів, що виконуються з нагоди шлюбу хлопця і дівчини як початку їх спільного життя з метою створення сім'ї»* [19].

У наступному своєму романі у новелах «...Майже ніколи не навпаки» показано трагедію роду на широкому тлі історії України. Подекуди жорстокі традиції гуцулів, зрозумілі лише їм, розкриті широкому колу читачів відверто й без прикрас: ставлення до жінки як до робочої сили, знецінення культу материнства, знецінення високого почуття любові. Найгірше, що ці закони руйнують родини. Трагедія родин Чев'юків та Варварчуків почалася однаково – з одруження за розрахунком: Кирило Чев'юк відмовляється від свого кохання до Мариньки й *«жениться на Василяниних ґрунтах і полонинах, повних овець»* [25, с. 134]; Гаврило Дячук віддає свою єдину п'ятнадцятилітню доньку Петруню за старшого навіть за нього Івана Варварчука, хоч і з *«фуком»* (діалектне – норовливий, непокірний) чоловіка, але ж багатого: *«Чи в їхніх горах це дивина? [25, с. 531]»; «...Стільки, скільки в Гаврилового зятя є ґрунтів та худоби, більше хіба лише побрехеньок на бабинських язиках»* [25, с. 82], – нічого, що Петруня вперше побачила його на сватання та й зімліла, коли почувла, чого він прийшов у їхню хату. Такий підхід до одруження викликаний прагматичним ставленням до подружніх стосунків, у яких жінка чомусь завжди винна перед чоловіком і потрібна лише для

дітонародження та господарської роботи: «У цім краю жіноча тяжба споконвіку належала до діла буденного. Можна сказати, майже другорядного. Тут від зачаття світу чоловічою турботою було здорове сім'я, а жіночою – витривале лоно. Ото й увесь спільний гешевт» [25, с. 9]. Таке розуміння подружнього життя закладалося з народження, традиційно виховувалася сліпа покора дітей батькові, дружини – чоловікові: «Ослухатися чоловіка в їхній фамілії не було права» [25, с. 12]. Рідний батько Петруні не повірив їй, а повірив чужому чоловікові, який, аби приховати власну чоловічу неміч, на весіллі знеславив молоду дружину: «...кричить Гаврило і з усієї сили знову теше доньку кулаком по обличчю. – Ти тепер його шлюбна жінка і живи з ним, як із чоловіком. Мені доста одної ганьби» [25, с. 105]. Він відмовився від доньки, прирікши її жити з нелюбом, не маючи права на жіноче й материнське щастя. Тому й не вважала Петруня їхнє кохання з Дмитриком гріховним: «Їй однаково. Чи прийде той звір із великої бойні, чи ні... Але й з Дмитриком ховатися вона вже не знає як. Бо то ж вороги – а не люди... Але й отої темниці з Іваном – також доста. Людям правди не розкажеш. Вони її знати все одно не хочуть» [25, с. 106]. Петруня не хоче відмовитися від любові до Дмитрика, коли Маринька пропонує їй відмольфарити, відчуваючи для них небезпеку: «І мені байдуже, що зо мною зробить той нелюд. Більше не зробить, як зробив. А як зробить – така моя судьба. Я тому не винна. Я жива і хочу жити» [25, с. 109]. «Іван б'є Петруню чи не щотижня – аж душі її слухає» [25, с. 68], а себе заспокоював, що «таким вродила мама – то, значить, таким його Бог задумав. І такі чоловіки потрібні, якщо є такі на світі, сотворені Божою рукою. Що жінка його насправді невинна дотепер, по всіх роках шлюбу, – хто то знати має? ...Зате боятися Івана – боїться й не перебоїться ніколи... Петруня добре пам'ятає татовий капчук на своїх плечах... А що збрехав Гаврилові про доньчине безчестя – що в тому безсердечного? У їхніх горах дівка тата боїться більше, ніж чоловіка. Але й перечити чоловікові не сміє, навіть, як чоловік бреше. Що мав робити Іван інакше? Мав казати тестеві Дячукові, що він каліцун?! ...Навіть коли би признався в своїй чоловічій немочі, Гаврило не забрав би доньку назад: Іванові мастки жоден газда не проміняв би на чесне ім'я своєї дитини. Але хіба котрийсь чоловік на світі на його місці визнав би свій сором??!» [25, с. 111 – 113].

Не дивно, що за таких умов споконвіків тривала ворожнеча свекрух та невісток: Василина на дорікання чоловіка, що вона несправедлива до своєї вагітної невістки Докії, по-домашньому Доцьки, нагадала: «І я тяжко Андрія носила, а твоя мама-небіжка дуже мене жалувала?! Та мені очі вилазили коло того дурного сапання... Що, забув, як наш Андрій у гарбузинні родився?» [25, с. 10]. Закономірним була відмова від права на

особисті бажання й почуття, які виражалися й у запереченні сприйняття тілесності: Теофіла Кейванова «жодного разу не обдивлялася себе так пильно, як тепер: заважав привитий із колиски сором, який, окрім багатьох інших приписів та незліченних забобонів, диктував один особливо суворий і неухильний припис для будь-якої тутешньої жінки. Припис, що не мав відтінків, півтонів, застережень, полегші чи варіантів: кожна жінка гір зобов'язана була передусім стидатися своєї статі й власного тіла. Завжди й перед усіма. А токма, перед шлюбним чоловіком. Цей єзуїтський за своєю природою закон насильного і повсякчасного сорому засвоювався жіночою статтю ще задовго до шлюбу» [25, с. 147].

По відношенню до дружини переважала груба сила, «яка не зоставляла місця для лагідності чи розуміння жіночої природи, а токма, її бажання» [там само]. Тому страшно, але не дивно, що вперше Теофіла відчула себе жінкою не з власним чоловіком, а з гвалтівником-черкесом, який підкорив жінку ніжністю, а не грубою силою. Вона народила двійню і готова була прийняти смерть від свого чоловіка, коли той повернувся з війни: «Залізна рука відривала Теофілу від двох живих клубочків – а вона, намертво обвивши дітей руками, лише підставляла під удари голову... В селі вона така не перша й не остання. І вона не винна, що Бог і Цісар забрав чоловіка на війну, а її лишив напризволяще... Бо ж ніщо ні на цьому, ні на тому світі не відбувається без Божої на те волі! Вона знає. Так її вчили. То хто їй може докоряти, що перст Божий упав на неї? ...Бо діти не винні. І Теофіла не винна. Клясти треба війну і Цісаря» [25, с. 151, 158 – 159].

Проте її чоловік думав інакше: «Чоловік не винен ніколи. То все жіноча воля. Її ворожба й лукавство... Грицько ж бо не гвалтував на війні чужих жінок... Він їх брав – бо вони того самі хотіли, а йому того конче було треба. Для здоров'я. А гвалтувати – Боже борони» [25, с. 161]. Жінку не вбив одразу, бо ж семеро дітей треба буде годувати, «чорних байстрят» захистили від нього його п'ятеро синів: «Убивайте і нас із ними, тату. Бо ми всі рідні брати. І у нас одна мамка» [25, с. 162]. Дмитрика убивав, «свідчити до жида йшов замість старого Чев'юка, щоб фальшиво переписати заповіт з Павла на Оксентія» [25, с. 163] – усе через свою лють та «мсту свою чорну» [25, с. 162] до Теофіли та «її вилупків», а далі, поки вона не померла, «бив Теофілу, коли тільки міг, наче прилюдного пса, що вкрав із господарки найкращий шмат буженини» [25, с. 164]. З дитинства у кожній гуцульській родині прищеплювалося, що робота на землі та з худобою – єдине споконвічне призначення гуцулів, а гонор – понад усе: «Гаврило – чоловік поважний. Він гонор любить понад усе» [25, с. 87]. «Бо де то хто видів таке на гуцульському весіллі, щоби молодий, прилюдно не подякувавши батькові за незайману

доньку, клопотав про гешефт, а не про свій гонор?! То ж не по-християнськи!» [25, с. 89]. «Бачте, Петруня ні разу не заговорила з Іваном про ту справу. ...Ні про образу. Ні про своє життя з Іваном без обнімання-притискання. Та й Іван не згадує. Нащо? Корови теляться. Вівці котяться. Свині поросяться. Бики запліднюють. Що їй ще треба?» [25, с. 113]. А про те, що Петруня тишком зробила собі з ганчір'я дитинку, яку до грудей прикладає, бо іншої ніколи не зможе мати, він навіть не здогадується [25, с. 98 – 99, 120]. «Ось так і живуть вони, кожен зі своєю правдою й своєю мукою» [25, с. 118].

Цікаві пережитки далекої старовини виявляються у зображенні гуцульського весільного обряду як частини народних традицій у творі «...Майже ніколи не навпаки». Зображуючи весільне дійство, М.Матіос вказує на основні його етапи (передвесільний, власне весільний та післявесільний).

Магічним світоглядом гуцулів перейнятий також ритуальний обряд очищення перед смертю, що виконувався у вигляді обмивання водою.

Письменниця намагається відтворити міфологічні вірування гуцулів, донести до читача їхню автентичність, первозданну природу. Поєднавши свої знання, думки з народним світоглядом, авторка синтезувала художній світ прозопису із фольклорними традиціями.

У романі «Солодка Даруся» весілля, особливо елементи, що його супроводжують: обряди, ритуали, танці тощо мають сакральне значення. Одруження для Михайла Ілащука мало священне значення, адже *«до женячки Михайло був дуже гречним і порядним парубком: дівок не зводив, молодицям спідниці догори не підфіткував, у вдовиних перинах не валявся»* [24, с. 84-85].

Тому вже на весіллі проявилось поважне, трепетне ставлення до дружини: *«Гості! Дорогі мої набутливі гості, дивіться на Михайлове чудо, любуйтеся Михайловим чудом, набувайтеся коло Михайлового чуда! На Михайлове чудо дивіться!»* [24, с. 85].

Гуцульське весілля триває декілька днів, проте у романі Марія Матіос, змальовуючи цей обряд, акцентує увагу лише на весільних танцях, оскільки обоє молодят – Михайло й Матронка – були сиротами, то вочевидь, деякі весільні канони були порушені. Центральним на гуцульському весіллі є танець молодого подружжя, який у романі набуває особливого сакрального звучання. В Енциклопедії символіки зазначається, що *«танець виступає символом світотворення, трансформацією простору в час, ритму всесвіту. Танок дарує відчуття доручення до божественного. Парний танець виступає символом священного шлюбу: з'єднані руки партнерів свідчать про шлюбні узи»* [12]. Гуцули вважають, що кожен танцює так, як живе, якщо

людині підходить ритм танцю партнера, то і в житті підійде (якщо добре танцюється, то і жити буде добре), може тому вибирали пару під час танцю. Мова танцю була досить важливою для жителів цього краю, власне тому вона продукувала особливий значеннєвий код. Кожен рух у танці є магічним способом спілкування.

У творі М. Матіос детально змалювала два танці молодих: гуцулку та гора-маре. За місцевим звичаєм, перший танець – гуцулку – починають танцювати батьки молодого (саме вони корінні гуцули), потім до танцю йдуть молодята та гості. Оскільки батьків у молодих не було, то «молодята-сироти» гуцулку танцюють самі. Парний танець вважався символом духовної єдності чоловіка і жінки. Мелодія гуцулки стрімка, рвучка, *«несамовита, буйна, як п'яний чоловік»*, здатна *«витрусити душу не гірше, ніж нечиста сила чи опівнічний блуд»* [24, с. 87] продукується через танець молодої пари: *«... Михайло легким рухом висадив на долоню дрібненьку <...> молоду. <...> і крутив її над собою, як дзигу <...>. А Матронка, зі страху чи з радості заплющивши очі, обхопила шию свого молодого обома тонкими руками <...> і в несамовитому темпі «гуцулки» обвивалися її кольорові стрічки круг Михайла, як зашморг...»* [24, с. 85-86]. Пара перебуває у колі – уособленні сили добра, правди, гармонії. Відомо: деякі весільні танці (і пісні також) можуть закодувати майбутню долю молодого подружжя. Магія весільного передбачення озвучена через танець молодих. Запальна, шальна, вогняна «гуцулка» пророкує майбутнє Михайла та Матронки. Художня деталь в описі «гуцулки» має символічне навантаження, є знаком-кодом: розірвана струна, зашморг із кольорових стрічок Матронки круг Михайла, Михайлове чудо. Гуцули вважали, що раптовий «таємничий» розрив струн у скрипки на весіллі приведе до негараздів у молодій родині – пара буде погано жити. Епізод із розірваною струною скрипки на весіллі зустрічаємо у романі «Земля» Ольги Кобилянської.

Гуцульське весілля супроводжується грою троїстих музик: цимбали, скрипка і бубон, до них приєднували й сопілку. Провідне місце відводилося скрипці, адже кожна мелодія, програна на цьому музичному інструменті відзначається «надзвичайним багатством прикрас, мелодійних мережанок» Скрипаль є обов'язковим учасником дійства, йому відводили перше місце у музиці. Гуцули вірили, що скрипалі мали здатність передбачати долю молодих, володіли магічною силою, особливо ці магічні дії прослідковувалися під час весільного обряду.

Гуцульський танець наповнений сакральною мовою, це своєрідне народне театральне дійство. Потужна енергія Марії Матіос, вважає С. Жила, *«творить філософію весільного танцю, який єднає молодих сильніше за вінчальне присягання»*

[20]. Весільний танець «гора-маре» у романі виступає символом наперед визначеної долі молодих, своєрідним попередженням, знаком, «закодованим баченням світу» (С. Жила). Можна провести паралель між традиційним весільним танком «гора-маре» і подальшим життям подружжя: *«Ні, це не весільний танець – це жорстокий, нелюдський припис всевишніх сил про неможливість вийти за лінію наперед визначеної тобі долі... Ті ритми протискуються порами під саму шкіру навіть у товстошкірого, заходять, як зашпори, як скалки, далеко під серце, а може, скрипка їх заганяє таки в саме серце – і ти вже ніколи добровільно не позбудишся тонкого, майже нечутного стогону мелодії, не витиснеш його із себе, як серце фурункула, не виблунеш і не витравиш – хіба що вмреш – і лиш тоді скинешся чарів цієї музики, як чарів живого ворожбитя. Та навіть перед смертю, кажуть старі діди, декотрим людям вчувається мелодія «гора-маре», бо кажуть, саме з таким розпачливим сумом, такими неквапними кроками – два вліво – два вправо, щоб не сполохати і не розчавити людину раптовістю, – дає про себе знати близька смерть...»* [24, с. 86]. Магічністю та містикою віє від весільної музики та танцю. Аналогічно розгортаються події в родині Ілащуків: весілля, сімейна злагода, народження дитини, зникнення Матронки, нічний візит повстанців, викриття Михайлового «злочину». І останнім ударом, тим тупим ножем, стає самогубство Матронки. Бачимо, що виконання ритуального танцю відбилося у долі молодих.

Дисгармонія, руйнація, трагічність у гуцульському фольклорі продуктивніші, ніж гармонія, порядок, процвітання, ясність і мир, про що свідчить мелодія весільного танцю «гора-маре» (танець запозичений від румунів, які сусідять з гуцулами): *«це все одно, що нагла зупинка серця, стрибок потойбіч цього світу, чи як примусове намацування наосліп дороги до раю і добровільний вихід із пекла водночас»* [24, с. 87]. Другому весільному танцю письменниця відводить більше значення у романі, він описаний детальніше. У ньому поєднано ритм, музику й духовну сутність гірських жителів. Танець є природним вираженням душі людини, її істинної сутності.

Одним з найпростіших рухів первісного танцю було тупотіння, що пояснюється як зв'язок із землею, як праматір'ю всього живого. Найпростішими рухами були: крок, стрибок, припадання до землі, різноманітні рухи руками. Мова танцю є досить складною та символічною, де почуття виражені через рух, пластику, продукуються через висловлювання, що набувають форми повідомлення, в якому послідовно пов'язані знаки передають інформацію. У романі обрядовий танець має певне містичне навантаження, виступає дотиком до чогось космічного: *«Спершу два кроки вліво, тоді два кроки вправо – і знову вліво, і знову вправо... після того маєш право один раз обернутися, але не*

конче... і далі вліво... вправо... – і два прирослі одне до одного тіла молодого і молодій розгойдуються, ніби маятник громіздкового настінного годинника, – не в силі одірватися від чітко визначеного місця чи змінити напрямок погойдування. Ця безпощадна у своїй хитрості музика-випробування подає танцюючому перший знак, та що там знак, – вона вказує напрямок, яким відтепер ці двоє рухатимуться тільки синхронно, тільки з тим, хто в цю мить тримає своїми руками твої палахкі долони; завжди і тільки разом, не порушуючи темпу, не шукаючи іншого ритму, лиш так, як у цім строгім і величнім танці – не танці, а, швидше, прилюдній, але безмовній, клятьбі на досмертну вірність чи добровільне рабство разом» [24, с. 87-88]. Танець – це своєрідна медитація, адже через рухи передається енергія, яка завдяки музиці наповнює людину, відбувається взаємопроникнення виражальних елементів музичних та хореографічних.

Гуцульський танець – це один із способів спілкування, наскрізь просякнутий емоціями, магічними та символічними знаками. Образ трагічної музики-випробування весільного танцю – як гуцулки, так і гора-маре – у романі «Солодка Даруся» Марії Матіос дозволяє говорити про прогнозування та роз'яснення майбутнього молодого подружжя.[6]

Також можна відмітити, що авторка використовує не лише змалювання традицій а й для збагатшення, більшої колористики творів застосовує говірки, діалектні та застарілі слова, вислови.

Прикладом природнього й доцільного вживлення діалектизмів у тканину літературного твору є роман Марії Матіос “Солодка Даруся” та «Майже ніколи не навпаки», де широко представлені лексичні (найбільша група), граматичні, фонетичні та словотвірні діалектизми.

Серед діалектизмів, використаних у творі “Солодка Даруся” найбільше лексичних :

“- Чи то(георгіни) в руки які недобрі дала, чи Варвара вночі вимикала, не мені вам, Марійо, казати, що то за відьма.” (с. 10) (*вимикати – виривати*)

“Газдику гречний, я знав, що ви газда, але ніколи би не подумав, що ви так фальшиво дитину свою вчите!” (с. 23) (газда – господар)

” ...Вуйко Василь – материн брат у третьому – дивився на Михайла і співчутливо, і сердито водночас: він добре розумів, яка біда наздогнала його свояка, але не розумів, якої помочі просить у старого газди, що тримає в Бозні полонину.” (с. 164) (*вуйко – материн брат, брат у третьому – труюридний брат*)

“Дехто, а особливо маєтні газди, усміхалися у вус і відмовляли – і тоді, Михайло не міг би сказати, як таке трафілося, але він перечікував у травах чи під стаями доти, доки не можна було вкрасти з видного місця бодай кулачок масла чи гарчик сметани, і далі сідав на коня.” (с. 165)

(гарчик – горнець, кухоль, глечик, трафілося – сталося...)

“Зверху на вовняну кацавейку накинула половинку тертого-перетертого, давно вицвілого ліжника.” (с. 25) *(ліжник – кустарний килим, коц)*

“Тато взяв тоді свого бука, припрятаного на всяк випадок у хоромах, і дав Дарусі такого шміру по сраці, що вона півдня відсиджувалася у барабулинні поза стайнею.” (с. 20) *(барабулиння – картоплиння, срака- дуна, шміра - причухан)*

“Хай тато краще питає, чого її так довго не було, ніж має кривитися, що донька ходить, як фіра без дишла.” (с. 27) *(фіра – віз, підвода)*

“Тебе твоя годує таким самим чіром, як пса, а Даруся мені грибочки у борщик кидає.” (с. 59) *(чір – собача їжа, каша)*

” – На добре, газдиньки, бо скільки того життя? Кавальчик! ” (с. 83) *(кавалок – шматок)*

“Аби язик по селу не пускала, та не мольфарила – а решта...най буде.” (с. 87) *(мольфарити – чаклувати)*

“В селі декотрі газдівські дівки не годні приховати від людських очей, що зайшли в передчасну тяж, хоч затискалися поясами і широкі спідниці з фалдами носили, а порядна шлюбна жінка, та ще така дрібна, що й не знати, де тота дитина в ній вмістилася, мало не до Покрови город обходила, щонеділі рівненько шпрунькала до церкви; і черевики сама собі до послідніх днів шнурувала.” (с. 89) *(фалди – складки)*

“Веремінність для газдині, що має вінчаного газду, – це не встид.” (с. 91) *(Веремінність – вагітність, встид - сором)*

“Господарки було не стільки, щоб дуже, але вже трохи було: корова, свиня, кури, троє товару дробу.” (с. 92) *(дробу – овець, Господарки – хазяйство)*

“Розбуджені зі сну сусіди знизували плечима: увесь день Матронка чипіла в городі...” (с. 93) *(чипіти – бути нахиленим)*

“...а я ще, видите, Марійо, тут, а ви вже й дитину вслонили, і корову здоїли, та й пішла з тим до себе, а відтоді Марія її не виділа, бо й сама затяглася до хати ззагоді...” (с. 94) *(вслонили – приспали, затяглася – зайшла..., ззагоді- згодом)*

“Іншим разом курка розгребе грядку в сусідськiм городi – а на другому краю села газдинi вже вадяться про цю дурничку.” (с. 95) (*вадяться – сваряться, сперечаються*)

“Чи то перевiзники були у змовi зi стражами кордону, чи для заробiтку подеколи невинувато ризикували, чи тамтешнi закони були трохи такi, як дишло...а може, те, що Черемошне тулилося у дiдька за пазухою, то й дишло туди розверталося поволiше, нiж де-iнде, але зрiдка iз шпаровитими гешефтарями траплялося саме так.” (с.100) (*шпаровитий – винахiдливий, метикуватий*)

“...а з цього боку – подiляться ганiчери сушеними сливами в мiщуликовi, зачепленим до верху довгоi i гнучкоi лiски чи жердки...” (с. 101)

(*мiщулик – мiшечок*)

“I притулились Михайло з Матронкою одне до одного так близько, що навить через грубi iхнi сардаки було чути прискорене биття сердець...” (с.102) (*сардаки – верхнiй вовняний гуцульський одяг (етнографiзм)*)

” – А що, газдику, йдете сьоговечiр до кобiти?” (с.103) (*кобiта – жiнка, любка (полонiзм) сьоговечiр - ввечерi*)

“Михайло того не розумiє, бо то газдiвства не стосується, а його iнтересує лиш робота i господарка, але, Боже прости, Курик у селi такий був каламiтний, що ще трохи – i тут тюрму був би собi заробив.” (с.104)

(*каламiтний – заводий, iнтересує-цiкавить*)

“I як то можна було тiкати вiд своєї кровi, а все на крiшечку такої маленької жiнки, як Куричка, звалити?” (с. 105) (*крiшечку – дрiбку*)

“I чує вiн якусь неясну тривогу, так, нiбито зараз його має украсти оцей половик, що мертво висить над карком, як над мершею, нiби справдi цiлитися в саме тiм’я.” (с. 105) (*половик – яструб*)

“Вiкно Михайло ще два тижнi тому вiдтраджував мельниковi, а крупи забрати не встигнув.” (с. 107) (*вiдтраджувати – нести, перемiщати*)

” – Флинькаю, Мiську любий, бо, як надумаю, що нас усiх тут чекає, то й камiнь би заплакав.” (с. 110) (*флинькати – плакати, схлипувати*)

“А на пролюдень маєш телячi вироб’єки.” (с. 110) (*вироб’єки – взуття, святковi постолi з телячої шкiри, на пролюдень- на показ*)

“Чоловiче, чи ти видiв iх колись коло людей як будь, iз латками, помняцканими, нiби iх пси тягали?” (с. 110) (*помняцканий – зiмнутий, непрасований, видiв – бачив*)

“- Ви би, Михайлику срібний, якось заглагоїли дитину.” (с. 112) (*глагоїти – заспокоювати*)

“Та й якої дідьчої мами було п’їланитися на дамбу, коли корови пасуться ближче до скалистого берега, на лузі...” (с. 114) (*п’їланитися – лізти, дертися*)

“Не виглядна – і фертик.” (с. 115) (*фертик – по всьому*)

“Груди спрутило від надлишку довго незціджуваного молока, потім вдарила гарячка і трималася тиждень...” (с. 115) (*спрутити – напнути*)

“Ще дивіться, через таку любов згине чоловік.” (с. 116) (*люба – кохання*)

“Дивися, навіть кані не вступаються від Михайлової господарки...” (с. 126) (*каня – яструб*)

Грамматичні діалектизми представлені значно меншим числом:

“- Хрестіться, дітво, рано і увечір хрестіться, та просіть Бога, аби вас обминула така тяжка судьба.” (с. 168) (*дітво – (зб.) діти*)

“Тобі не пошкодить ні начиння в хату, ні вберя.” (с. 121) (*вберя – вбрання, одяг*)

“Станьте отутки та розкажіть до прикладу, що си робить, що ви такі, якби вам чіп у одне місце забив.” (с. 121) (*що си робить – що вам зробилося*)

” ...казали оногде старі люде: не можна так дуже любитися, як ці двоє любилися, – на людей не зважали...” (с. 116) (*люде – люди, оногде – колись*)

” І може тому таке ся причинило...” (с. 115) (*ся причинило – сталося*)

” – ...Не хочу грішити, кумко-любко, але здаєми’ся, що з тою Матронкою щось нечисте замішано...” (с. 115) (*здаєми’ся – здається мені*)

Фонетичні діалектизми надають мові твору неповторного колориту:

” ...Пристав був до солодкої Дарусі жити Іван Цвичок – чудний та дурнуваций, як вважали в селі, чоловік-зайда.” (с. 38) (*Цвичок – цвах*)

” А більше – не пам’ятаю ніц.” (с. 136) (*ніц – нічого*)

” Хоч ти мені трохи й свояк, але якась ви така фамілія, чоловіче, що ліпше її не мати, вибачей мені на слові.” (с. 165) (*вибачей – вибачай*)

” Ци ти думаєш, що инчі будуть раді, що їх молока заgrimіли до галицьських шугаїв?” (с. 165) (*ци – чи*) (*инчі – інші*)

“Ви то не дуже у цьому розумієтеся, бо баба-челядина не від війни і у воєннім ділі не розуміє ні дві – ні три.” (с. 127) (*цему – цьому*) (*війни – війни*)

“ВІД МИНУЛОЇ ОСЕНІ, коли на Галіцію прийшли совіти...” (с.104) (*Галіція – Галичина*)

“Як нова влада, Міську, приходять людям голову каламотити, то вона має бути степенна, сопокійна, аби втихомирить народ...” (с. 111) (*каламотити – крутити, колотити*) (*сопокійна – спокійна*)

“- Пане-домнуле, а ви бих поміняли свою любку на мою?” (с. 103) (*бих – б*)

“...казали оногде старі люде: не можна так дуже любитися, як ці двоє любилися, – на людей не зважали...” (с. 116) (*оногде – іноді*)

“Абих так здорова була, але даю вам голову на відтин, що вона не відьма.” (с. 115) (*абих – аби*)

Є у творі і словотвірні діалектизми:

“А коли вже по великій правді, то, як на те пішло, нічого ці двоє не хотіли... хіба що хотіли бути окремішними від усього.”(с. 117) (*окремішний – те саме, що окремий*)

Діалектна мова вживається в художніх творах з певною стилістичною метою (для відтворення місцевого колориту, для індивідуалізації мови персонажів тощо). Письменниця широко використовувала в своїй мові від майже повного протоколювання говорів, до вживання окремих діалектизмів з метою підкреслення місцевого колориту.

Для насиченості твору письменниця використовує діалекти, застарілі вислови ось декі з них:

«Фертик (діал.) – ось так, все.» (с.39)

«Копинь – стара назва вересня. Асоціація з копами кукурудзи.

Просинець – стара назва грудня. Асоціація з морозом, що запрошує в гості.»(с.57)

«Набуток (діал.) – веселощі, як-то весілля храмове свято і т.»(с. 68)

«Водно – завжди »(с. 70)

«Дистемен (заст.) – заповіт »(с.72)

«З фуком (діал.) – бути норовливим, непокірним.

Котятко, мицька (зменш.) від слів «кішечка», «кицька»» (с.82)

«Файкувати (діал.) - курити»(с.83)

«Флинькання (діал.) – схлипування » (с.87)

«Шопа (діал.) – тимчасова споруда» (с.88)

«Шпаровитий (діал.) – удатливий »(с.89)

«Хороми (діал.) – сіни » (с.95)

«Мольфарити(діал.) – ворожити, чаклувати »(с.107)

«Канони (діал.) - гармати» (с.110)

«Каліцун (знев.) –каліка » (с.112)
«Шульок (діал.) – качан. Джерга (діал.) – різнокольорова вовняна ковдра.» (с.117)
«Хітанка (діал.) – гойдалка » (с.129)
«Матриган (діал.) – золотий корінь» (с.131). « Дідько (діал.) – чорт » (с.133)
« Шляхтувати (діал.) –проклинати » (с.136)
« Шпік (діал.) – мазок . Зведениця (діал.) – покритка » (с.137)
« Війт –зачасів Австро – Угорської монархії сільський голова » (с.142)
«Ландштурм – австрійські військові формування часів Першої світової війни, покликанінести оборону краю на час воєнних дій » (с.143)
«Червінка (діал.) – кривавий пронос» (с.159)
«Днинськи (діал.) – дні» (с.164)

ВИСНОВКИ

Марія Матіос – одна з найпопулярніших сьогодні письменниць. Її стиль упізнають з одного рядка, настільки він яскравий і неповторний: уживання буковинських діалектів, насичена емоційно лексика, екзотизми, яскраво виражене жіноче письмо – усе свідчить про непересічний талант письменниці, про її неповторний ідіостиль.

Штрихи біографії Марії Матіос показують її становище в літературному середовищі і дещо пояснюють спрямованість її творчості. Вона сильна харизматична особистість, яскрава жінка. Тематика її творчості різноманітна, проте вся пронизана любов'ю до Буковини та болем, викликаним трагічною історією України. Мабуть, саме цим пояснюється читацьке зацікавлення творчістю письменниці в останні десятиліття: щире, правдиве зображення життя простих людей на фоні історичних перипетій їхньої землі.

Підтвердженням цьому є неугасаючий інтерес до її роману в новелах «Солодка Даруся». Незвична постать головної героїні з трагічною долею (виною чому стала радянська влада, зі своїми жорстокими, нелюдськими законами) викликає співчуття і бажання відновлення справедливості. Завдяки колоритній мові письменниці вдається правдиво показати реалії життя простого буковинського села, з його маленькими людьми та їх великими трагедіями. Трагедія Дарусі почалася з трагедії її батьків, які кохали одне одного понад усе, а народження Дарусі для них стало найбільшим щастям. Та все змінила одна ніч: батько Дарусі допоміг односельцям, які переховувалися від більшовиків у лісі, а маленька дитина за солодкого цукрового півника розповіла про це дядькові у формі. Так Даруся залишилася сиротою, а при виді будь-яких солодоців у неї страшенно починала боліти голова. Жорстокі люди, знаючи це, все одно дражнили Дарусю, причиняючи їй і фізичні, і моральні муки, вважали її божевільною. Лише Іван Цвяшок, якого теж вважали божевільним, любив Дарусю й шкодував, намагався вилікувати, та через людську жорстокість не встиг.

Сповнені філософськими й онтологічними мотивами її повість «Армагедон уже відбувся» та оповідання «Апокаліпсис». Уже самі назви свідчать про їх ідейно-тематичне навантаження – Апокаліпсис принесла на українську землю сатанинська влада, для якої нічого не вартує людське життя. Нещасні люди змушені жити в пеклі уже на цій землі, адже гірше вже не може бути, ніж коли людину змушують убивати інших людей, виправдовуючи ці вбивства брехливими обіцянками про «світле майбутнє». Трагедія нації тісно переплетена з трагедією родини: Іван Олексюк, рятуючи своє життя,

під прицілом більшовицької рушниці, випадково вбиває свого односельця, який переховується від радянської влади, а потім все своє життя картається за цю смерть, не може собі її пробачити. Та найгірше, що від цього страждає і його родина, бо він вже не здатен висловлювати своєї любові, пригнічує всі почуття у собі, залишається дивним одинаком. На жаль, його сиини – Петро, Орест і Сильвестр – без належної батьківської опіки виростають жорстокими шукачами легких грошей, стають рекетирами, яким низько кланяються в ноги односельці, бо бояться. Після своєї смерті Іван залишив своїм синам не гроші, на які вони так розраховували (їх він перерахував на збереження сільської школи), а закривавленого гудзика, як застереження про розплату за злочини, яке є неминучим, бо Бог такого не пробачає і кожен проживе власний армагедон.

Марія Матіос пророче застерігає свого читача критично переосмислити історію свого народу, зробити розумні висновки і не повторювати помилок минулого. Проте, на жаль, як бачимо, трагедія повторюється, люди нічому не вчаться.

Отже, твори Марії Матіос – глибоко філософічні, країноцентричні, наповнені трагічним світовідчуттям, звернені до історії та сьогодення нашого народу, до дослідження внутрішнього світу людини в різних ситуаціях, пов'язаних як із суспільним, так і особистим життям, у той же час більшість із них насичені еротизмом, містять у собі таємниці й загадки, написані вишуканою народною мовою.

Стиль М. Матіос відзначається багатством лексики, яка вміщує найрізноманітніші пласти - від фольклорного до книжного, від публіцистичного до просторічного, від рафіновано літературного до діалектного. Національна ідентичність героїв прози виразно підкреслена локальними діалектизмами. Письменниця намагається відтворити міфологічні вірування гуцулів, донести до читача їхню автентичність, первозданну природу. Поєднавши свої знання, думки з народним світоглядом, авторка синтезувала художній світ прозопису із фольклорними традиціями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТРАТУРИ

1. Браеску А. Книга буття краян: [про творчість М. Матіос, зокрема про її роман-драму «Солодка Даруся»] / Аркадій Браеску // Німчич. – 2009. – № 2. – С. 152–154.
2. Ведмідь І. Три життєві уроки "Солодкої Дарусі" : спроба акцентувати деякі проблеми роману Марії Матіос / І. Ведмідь // Дивослово. - 2007. - № 6.
3. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. – К.: Оберіг, 1993. – 592 с.
4. Гусар Ю. Путильчанка – шевченківська лауреатка [про Марію Матіос] / Юхим Гусар // Буковинське віче. – 2014. – 27 листоп. – С. 3.
5. Голобородько Я. БУКОВИНСЬКА ОРНАМЕНТИКА МАРІЇ МАТІОС / Ярослав Голобородько//Вісник НАН України . -2008 - №3 – ст.66-73
6. Голобородько Я. Соціумний інтер'єр чи психологічний дизайн? (Художні дилеми Марії Матіос) / Ярослав Голобородько // Слово і час. – 2008. – №12. – С.81–85
7. Голобородько Я. Художні клейноди Марії Матіос // Літературна Україна. – 2007. – № 41. – С. 6.
8. Гутковський В. Анотація / В. Гутковський // Матіос М. Солодка Даруся. – Львів: ЛА "Піраміда", 2005. – С. 4. 5.
9. Гутковський В. Анотація / В. Гутковський // Матіос М. Майже ніколи не навпаки. – Львів: ЛА "Піраміда", 2007. – С. 176.
10. Дудик П. С. Поняття „розмовне мовлення” і „діалектне мовлення” // Питання взаємодії української літературної мови і територіальних діалектів. Тези доповідей та повідомлень. - К.: Наукова думка, 1972. - С. 10 - 12., с. 10 - 12]
11. Зборовська Н. Жіноча сповідь на тлі чоловічого герметизму / Н. Зборовська // Слово і час. – 1996. – № 8 – 9. – С. 59-66
12. Енциклопедія символіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sigils.ru/symbols>
13. Жайворонок В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.
14. Іванюк М. Матіос Марія // Іванюк М. Літературно-мистецька Вижниччина: біобібліографічний довідник / Михайло Іванюк. – Вижниця, 2001. — С. 119.
15. Історія Української літератури ХХ - поч. ХХІ ст./ за ред. В.І. Кузьменка. – Київ 2017р.
16. Кайндль Р. Гуцули. –Чернівці: Молодий буковинець, 2000. – 206 с.

17. Королева Э. А. Ранние формы танца / Э. А. Королева. – Кишинев : Штиинца, 1977. – 215 с.
18. Лановик М. Б., Лановик З. Б. Українська усна народна творчість : [підручник] / Мар'яна Богданівна Лановик, Зоряна Богданівна Лановик. – К. : Знання-Прес, 2005. – 591 с.
19. Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість: Підручник. – 3-тє вид., стер. – К.: Знання-Прес, 2005. – 591 с.
20. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т.2 / Авт.-уклад. Ю.І.Ковалів. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 624 с.
21. Марчук З. Генеалогія українського весілля. – Луцьк: Інститут культурної антропології, 2005. – 284 с.
22. Матвіяс І. Г. Засади української діалектології // Мовознавство. – 2000. – № 1. – С. 3-9.
23. Матіос М.: [поетеса, прозаїк] // Письменники України: довідник. — Дніпропетровськ, 1996. – С. 184.
24. Матіос М. Солодка Даруся / Марія Матіос. – Львів : ЛА Піраміда, 2011. – 188 с.
25. Матіос М. Майже ніколи не навпаки: Вид. 2-е. – Львів: ЛА «Піраміда», 2008. – 176 с.
26. Матіос М. Москалиця. Мама Маріца - дружина Христофора Колумба / М. Матіос. - Львів : ППРАМІДА, 2008. - 112 с.
27. Матіос М. Нація / М.Матіос. - 6-е вид. - Львів : ППРАМІДА, 2011. - 256 с.
28. Матіяш Б. Міти й мітології HERstories: (Поваляєва С., Карпа І., Матіос М., та ін.) // Критика. – 2006. – № 5. – С. 24–25.
29. Набитович І. Сакральні мотиви в художній прозі Марії Матіос // Ігор Набитович. Універсум sacrum'у в художній прозі (від модернізму до постмодернізму): Монографія – Дрогобич-Люблін: Посвіт, 2008. – 600 с.
30. Павлишин Г. Я. Багатство словесного вираження внутрішнього світу персонажів у художньому дискурсі прози Марії Матіос // Вісник Житомирського державного університету. Випуск 58. Філологічні науки. – С. 178 – 18.
31. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови. – К:Знання, 1993. – 248 с
32. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія / За ред. акад. І. К. Білодіда. – К., 1973.)

33. Сущенко Михайло. Про феномен прози Марії Матіос // Літературна Україна. – 2002. – № 4. – С. 3.
34. Феномен Марії Матіос : інтелект-реліз / авт. укладач М. М. Максименко. – Полтава, 2013 .
35. Харчук Р.Б. Сучасна українська проза. навчальний посібник, 2-ге видання- ст. 69 -72.
36. Чонка Т.С. «Розвиток загальнолюдських моральних цінностей у процесі навчання сучасної української літератури» // Наукове видання «ACTA HUNGARICA» Ужгород. 2018. С. 257 – 265.
37. Чонка Т. С. Трансцендентний вимір людської екзистенції у міфопоетичній інтерпретації життя гуцулів у романі в новелах Марії Матіос «Майже ніколи не навпаки» // World science: problems, prospects and innovations. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Toronto, Canada. 2021. Pp. 529-538. URL: <https://sci-conf.com.ua/xii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-world-science-problems-prospects-and-innovations-11-13-avgusta-2021-goda-toronto-kanada-arhiv/>
38. Шухевич В. Гуцульщина. Третя частина : [репринтне видання] / Володимир Шухевич. – Верховина : Гуцульщина, 1999. – 270 с.
39. <http://ukrclassic.com.ua/katalog/m/matios-mariya/3102-mariya-matios-biografiya> Бібліотека української літератури © ukrclassic.com.ua
40. <http://www.dw.com/uk/марія-матіос-сідаючи-за-нову-книгу-я-почуваюся-початківцем/a-17156765> - Автор Інтерв'ю провела Аніта Грабська
41. <http://sumno.com/article/vyrvani-storinky-z-avtobiografiji-girka-pravda-vid/>

Звіт про перевірку схожості тексту Oxsico

Назва документа:

Бакалаврська робота_Петрич Д. О. (2).docx

Ким подано:

Наталка Лібак

Дата перевірки:

2024-06-03 16:04:35

Дата звіту:

2024-06-03 17:09:41

Ким перевірено:

I + U + DV + P + DOI

Кількість сторінок:

40

Кількість слів:

11696

Схожість 39%

Збіг: **38 джерела**

Вилучено: **29 джерела**

Інтернет: **36 джерела**

DOI: **0 джерела**

База даних: **0 джерела**

Перефразовування 4%

Кількість: **38 джерела**

Перефразовано: **1693 слова**

Цитування 9%

Цитування: **86**

Всього використано слів:

2986

Включення 15%

Кількість: **52 включення**

Всього використано слів:

1886

Питання 0%

Замінені символи: **0**

Інший сценарій: **3 слова**